

2.2.4 קידום החינוך במשפחה

שירותי הרווחה לילדים ונוער אחראים למתן סיוע להורים בטיפול ובחינוך ילדיהם ולקדמם. קידום החינוך במשפחה כולל, בין היתר:

- מתן ייעוץ לנשים בהריון ואבות לעתיד
- מתן ייעוץ בנושאי חינוך
- חינוך/פעילויות לשעות הפנאי ונופש למשפחות
- טיפול ודאגה לילדים במצבי חירום
- ייעוץ בנושאי זוגיות, פרידה, גירושין והסדרי ראייה
- הסדרי מגורים משותפים לאמהות/אבות וילדיהם.

לשירותים הללו נוספים שירותים משלימים המכונים בשם "עזרה מוקדמת" (הניתנים לרוב בשיתוף פעולה עם מערכת הבריאות).

2.2.4 קידום החינוך במשפחה

שירותי הרווחה לילדים ונוער מציעים טווח רחב של תמיכה במשפחות עם ילדים קטנים תחת המטרייה של המושג "קידום החינוך המשפחתי". הדגש הוא כאן בעיקר על תמיכה בהורים, האחראים עיקריים בכל הנוגע לגדילתם המוצלחת של ילדיהם. תחום פעילות זה מתמקד בהיבט העוסק במדיניות המשפחה בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII).

"לאמהות, לאבות, לאפוטרופוסים ולצעירים יועצו שירותי תמיכה כלליים לחינוך המשפחתי. שירותים אלו נועדו לתמוך בהורים ואפוטרופוסים למלא את אחריותם וליסייע למשפחות לרכוש את המיומנויות הדרושות להן, בהתאם למצבן, בנוגע לחינוך הילדים, גדיל ילדים, מערכות יחסים, יישוב עימותים, בריאות, חינוך, מדיה דיגיטלית, ניהול משק בית, וכן כיצד לשלב בין חיי משפחה לחיים המקצועיים, כמו גם לחזק את יכולתם של ילדים ובני נוער להשתתף באופן פעיל בחברה. השירותים נועדו גם לסלול את הדרך לפתרון עימותים בתוך המשפחה בצורה לא אלימה". (סעיף 16 בספר החוקים הסוציאלי השמיני).

תחום השירותים "קידום החינוך במשפחה" כולל, בין היתר:

- שירותי תמיכה כלליים (סעיף 16): ייעוץ לנשים בהריון ואבות לעתיד, חינוך משפחתי, ייעוץ בנושאי חינוך, פעילויות לשעות הפנאי ונופש למשפחות.
- שירותי ייעוץ ותמיכה בבניות משפחתיות ספציפיות (סעיף 17 בספר החוקים הסוציאלי השמיני: ייעוץ בנושאי זוגיות, פרידה או גירושין בין הורים לילדים קטנים; סעיף 18 בספר החוקים הסוציאלי השמיני: ייעוץ ותמיכה בטיפול בילדים במסגרת חירום ראייה).
- שירותי סיוע במצבי חירום קיימים (סעיף 19 בספר החוקים הסוציאלי השמיני: סיוע למגורים משותפים של אמהות/אבות יולדיהם; סעיף 20 בספר החוקים הסוציאלי השמיני: טיפול ודאגה לילדים במצבי חירום).

הפירוט הנ"ל ממחיש שתחום פעילות זה כרוך במגוון שירותים שונים שאינם כפופים למערך אחיד. זאת ועוד, לתחום זה אין מסורת מקצועית משותפת, אלא הוא מאגד תחת קורת גג אחת מגוון רחב של שירותים, שלחלקם מסורת ארוכת שנים.

כוונתו של המחוקק ביצירת "קידום החינוך המשפחתי" הייתה להביא למעבר ממתן שירותי סיוע ותמיכה לנוער מתוך גישה של תגובה למתן שירותים מונעים, הניתנים מבעוד מועד. מטרתם היא לשמור על תפקוד ויציבות התא המשפחתי בתהליך הסוציאליזציה, במיוחד במצבים קשים כמו פרידה/גירושין או באתגרים הניצבים בפני משפחות חד-הוריות.

ב-2008 נוספו לתחום פעילות זו שורה של שירותים תחת המטרייה של המושג "עזרה מוקדמת" (Frühe Hilfen). זאת לא במסגרת ספר החוקים הסוציאלי השמיני, אלא מתוקף החוק בדבר שיתוף הפעולה וההסברה בענייני הגנת ילדים (KKG). מדובר בשירותים בינתחומיים המתאפיינים במגוון גישות ומסגרות ארגוניות. בחוק הה"ל נקבע כי "(...) התמיכה הניתנת להורים על ידי המדינה כדי שיוכלו לממש את זכויותיהם וחובותיהם בחינוך ילדיהם [כוללת] במיוחד הסברה, ייעוץ וסיוע. תמיכה זו תוצע לאמהות, אבות, לנשים בהריון ולאבות שברוך מוקדם ככל האפשר, באופן מתואם ועל ידי מגוון אנשי מקצוע על מנת להבטיח את התפתחותם התקינה של ילדים, בפרט בשנים הראשונות לחייהם (עזרה מוקדמת)". (סעיף 1, פסקה 4 בחוק בדבר שיתוף הפעולה וההסברה בענייני הגנת ילדים).

אותה עזרה מוקדמת מניעתית אינה מוגבלת לפיכך לתחום רווחת הנוער. היא מתמקדת בשילוב שבין שירותים שונים המוצעים בתחומי הרווחה והבריאות על מנת ליצור מערכת סיוע אזורית מתואמת. מאן שאין לראות בעזרה המוקדמת תחום פעילות העומד בפני עצמו. הרעיון שבבסיסה הוא להבטיח שיתוף פעולה (סנכרון, במידת האפשר) בכל הנוגע לקבלת שירותי עזרה ותמיכה מגורמים וגופים הפועלים בתחומים שונים, בעיקר מרווחת הנוער ומתחום הבריאות, אך גם מעבר לכך. מטרתה של העזרה המוקדמת היא להבטיח שמשפחות יקבלו את כל הסיוע הדרוש להן, בפריסה אזורית נרחבת, לפתח שירותים המותאמים לצורך הקונקרטי ולשפר את איכות הטיפול.

בהתחשב בעובדה ששירותי העזרה המוקדמת פועלים על פי גישה המתמקדת במתן ייעוץ מוקדם ובעל אופי מניעתי ברף נמוך להורים, מנקודת מבטם של שירותי הרווחה לילדים ונוער הם מהווים חלק מקידום החינוך במשפחה שפרק זה עוסק בו, חרף העובדה שהשירותים אינם מעוגנים בספר החוקים הסוציאלי השמיני.

מכלול השירותים של "קידום החינוך במשפחה" מהווה רק חלק קטן מאוד משירותי הרווחה לילדים ונוער. מתוך התקציב הכולל לשירותים (כ-2 מיליארד יורו) ב-2021, רק 1.07 מיליארד (1.7%) שלמו על שירותים בתחום זה. (ראו שקופית 3.3.1)

לקריאה נוספת

- Bauer, Petra (2016): Förderung der Erziehung in der Familie. In: Schröder, Wolfgang/Struck, Norbert/Wolff, Mechthild (eds.): Handbuch Kinder- und Jugendhilfe. 2nd edition, Weinheim and Munich, p. 886-912.
- Buschhorn, Claudia (2018): Förderung der Erziehung in der Familie und Frühe Hilfen. In: Böllert, Karin (ed.) (2018): Kompendium Kinder- und Jugendhilfe. Wiesbaden, p. 783-804.
- Nationales Zentrum Frühe Hilfen (NZFH) (2009): Definition „Frühe Hilfen“ <https://www.fruehehilfen.de/grundlagen-und-fachthemen/grundlagen-der-fruehen-hilfen/begriffsbestimmung-fruehe-hilfen/> (last accessed: 31 July 2023).